

Gustav Meyrink

OBRAZY VEPSANÉ DO VZDUCHU

(ze spisovatelovy pozůstalosti)

Často mi byla kladena otázka, jak jsem se ze dne na den stal z obchodníka spisovatelem. Vnější popud tu byl následující: jednou jsem se seznámil v Lehmanově sanatoriu se spisovatelem O. A. H. Schmitzem. Když jsem mu vylíčil několik podivuhodných zážitků, které se mi přihodily, řekl mi: „Proč to nenapíšete?“ „Jak se to dělá?“, zeptal jsem se. „Pište prostě tak, jak mluvíte!“, poradil mi. Sedl jsem a napsal novelu *Rozpálený voják*, zaslal ji do *Simplicissima* a byla ihned přijata. Od té doby všechno, co jsem napsal bylo okamžitě vydáváno, ať již redakcemi nebo nakladateli. Jedině s románem *Golem* se dostavily zpočátku menší potíže. Dotázán na radu, k dlouhému vousu přirostlý „znalec“ bouřil: „Skandál, dát vůbec do tisku takovou hovadinu!“ Naštěstí se Georg Heinrich Mayer, známý ředitel nakladatelství Kurta Wolfa, tehdy nenechal zmást a knihu přesto vydal.

Vnitřní popud, který ve mně vyvolal básnický talent, je podstatně závažnějšího rázu. Chci jej popsat zevrubněji, protože na jeho základě jsem dospěl k následujícímu přesvědčení. V každém člověku dříme talent všeho druhu, ale musíme se naučit metodě, jak ho vzbudit. Pokud se ale touto metodou nepostupuje vědomě, může se rozvinout jen to nadání, které nějakým způsobem rozkvetlo už v mládí. Já sám jsem v mládí neměl nejmenší sklon k literatuře nebo básnictví, četl jsem bez výběru všechno, co mi právě přišlo do ruky: Dickense, Petera, Nansena, Prévosta, Koženou punčochu, Eugena Suea, Armanda, Pitavala, Karla Temmeho a podobná díla. Pro klasiky jsem neměl sebemenší pochopení. Později má čtenářská horlivost zcela vyhasla a smyslem života se mi staly hry lásky, šachy a veslování. Protože ten, kdo rozhodoval o mém osudu, zřejmě kvůli mně upadl do velikých starostí, uštědřil mi jednoho dne tak prudkou ránu bičem, že jsem se rozhodl z milostného hoře a jiných sentimentálních důvodů korunovat svoji mladost výstřelem z revolveru značky Bulldog (bylo mi tehdy 23 let). Vyrušil mne šelest u dveří mého mládeneckého pokoje: fatum, převlečené za nakladatelského poslíčka, mi podstrčilo pod práh publikaci. Kdyby tehdy bývala visela zvenčí schránka, nebyl bych nejspíše mezi živými. Znovu se ukazuje, že k záchraně může člověku postačit dokonce nedostatek předmětů denního použití.

Vzal jsem sešit a listoval v něm. Obsah: spiritismus, příběhy o strašidlech a čarodějnicích. tato oblast, kterou jsem dosud znal jen z doslechu, ihned zaujala mou pozornost do té míry, že jsem schoval revolver do zásuvky, kde měl čekat na další, příznivější příležitost. Pokud jde o mé staré tři oblíbené zábavy, nerozhodl jsem se sice zapudit je zcela z dohledu, jak jsem to učinil se střelnou zbraní, zato jsem si však předsevzal vyslat loďku mého žití za objevy směrem k oné neznámé zemi, o níž mi toho sešitek tolik našeptal. Pustil jsem se na moře, na bezbřehé moře knih o okultismu. Na počátku plavby se vlny vzdouvaly do hroznivé výšky, knihkupec jménem *Fatum* mne doslova zaplavil odbornou literaturou. Co se zpočátku jevilo jako zvědavost nebo povrchní zájem, přeměnilo se v průběhu několika málo let v planoucí touhu po vědění a neukojitelnou, spalující žízeň! I já jsem dlouho podléhal osudovému pudu, vlastnímu lidskému rodu: pudu tázat se ostatních na radu, v bludném domnění, že se lze obohatit jejich vědění. Pokud jde o vnějškové znalosti je tato věta asi platná, co se však týče vývoje *vnitřního člověka*, je vždy k ničemu. Když jsem pochopil, že z mrtvých knih nelze nabyt živé zkušenosti, vydal jsem se za lidmi, u nichž bych mohl dosíci rady. Maskou zakrytý tvůrce mého osudu převzal úlohu tvůrce příležitosti: podařilo se mu, že jsem se nejzvláštnějším způsobem dostal do styku s nejzajímavějšími lidmi, povětšinou (neboť kdo vůbec má v Německu znalosti v oblasti okultismu!) cizinci, Asiaty, jasnovidci, pravými i falešnými proroky, extatiky a medii. Otevřely se mi tajemné a tajemnost předstírající staré i nové „okultistické lóže“. A znovu to trvalo léta, než jsem je bez úhony znovu opustil s následující zkušeností: Také zde nic! Jenom sláma! Přezývávání nepřesných vědomostí – povrchnost – theistický fanatismus – ve zvlášť nepříznivých případech: cukrová vodička kvietistického pobožnůstkářství!

Konečně se mi zdálo, že jsem našel to, co jsem tak dlouho hledal: bylo to sdružení lidí (Evropanů i Orientálců) ve Střední Indii, kteří tvrdili, že znají skutečná tajemství jógy, onoho prastarého asijského systému, který nám ukazuje jedinou cestu a přivádí nás ke stupním, vedoucím daleko nad vše slabé, nedokonalé, nad bezmocné lidství.

Byl jsem přijat po zdánlivě správném zodpovězení nanejvýš svérázných otázek metafysického rázu, jejichž řešení bylo třeba hledat spíše intuitivně, než na základě rozmyslu. V mém osvědčení stálo: „You have the True Spirit of a Mystic in you“. Nato jsem dostal řadu rad, jak mám dospět k poznání vnitřního obličejce. Od té chvíle jsem vedl téměř tři měsíce život polovičního blázna, jedl jenom zeleninu, nespál v noci déle než tři hodiny, „užíval“ dvakrát denně lžici arabí gummy, rozpuštěné ve vodové polévce (to mělo zvlášť účinně napomáhat rozvoji jasnovidecké schopnosti), o půlnoci jsem zaujímal bolestivé ásány se skříženými nohama a přitom zdržoval dech, dokud se mé tělo nepokrylo pěnivým potem a neotřásaly mnou předsmrtné křeče jako při téměř udušení.

Jedné noci, v zimě, kdy jsem si pro hluboký sníh nemohl vyjet na oblíbené cesty po kopcích, seděl jsem na lavičce u Vltavy. Za mnou čněla stará mostecká věž s velikými hodinami. Již po několik hodin jsem tam seděl, chvěje se chladem, přestože jsem byl zachumlán do kožichu, a zíral do černošedého nebe, usiluje o to, dosáhnout jakýmkoliv způsobem toho, co mi bratři žijící v Indii v náznaku popsali jako *vnitřní zření*. Zase vše nadarmo! Až do té chvíle, a to už od dětství, se u mne projevoval překvapivý nedostatek jinak mnohým lidem propůjčené schopnosti představit si se zavřenými očima portrét či tvář nějakého člověka. Pro mne bylo zřehla nemožné například říci, zda ten či onen můj známý má modré, hnědé nebo šedé oči, rovný nebo zahnutý nos. Vyjádřeno jinak: byl jsem navyklý slovnímu, ne obraznému myšlení. Předsevzal jsem si podle vznešeného vzoru Guotamy Buddha, že pokud to bude v mých silách, nevstanu z lavičky dříve, dokud se mi nezdaří dosáhnout alespoň malého pokroku. Uběhlo asi pět hodin, a tu se náhle vnutila pohříchu lidská otázka: Kolik je asi hodin? A hle! Právě v tom okamžiku, kdy jsem se vytrhl ze svého ponoření, zřel jsem kupodivu s jasností větší než bylo mé předchozí vnímání nějakého skutečného předmětu, ohromně jasně zářící ciferník hodin, vznášející se na obloze. Ručičky ukazovaly za dvanáct minut dvě. Jasně jsem cítil, jak s mi zastavuje srdce, což jsem přikládal za následek tomuto mohutnému dojmu. Jak jsem si brzy poté všiml, šlo o omyl, protože zpomalení tepu nebylo následkem, ale příčinou té vize. Měl jsem přítom zvláštní pocit, že mi nějaká ruka svírá srdce. Otočil jsem se a pohlédl na hodiny: i ony ukazovaly za dvanáct minut dvě! Je vyloučeno, že bych se tím směrem otočil už dříve a měl takto do jisté míry vodítko k určení času, protože jsem po celých pět hodin seděl zcela nehybně, jak to vyžaduje přísný předpis při podobných koncentračních cvičeních. Nacházel jsem se ve stavu blaženosti, jen do mého srdce se vkradla tichá obava: Zůstane vnitřní oko otevřeno? Znovu jsem se pustil do svých cvičení. Po nějakou dobu bylo nebe černošedé a uzavřené jako dříve. Náhle mou myslí kmitl nápad, zda by se nezdařil pokus o nové zkrocení tepu mého srdce, jak se to přihodilo během vize, nebo s největší pravděpodobností dokonce před tím, než k ní došlo. Neměl bych tolik mluvit o nápadu, jako spíše o napůl instinktem daném závěru, odvozeném ze smyslu jedné věty Guotamy Buddha, který se mi vnutil, jakoby pocházel z úst rodičů se hlasu v mém vlastním těle. Ta věta zněla: „Ze srdce vycházejí věci tohoto světa, rodí se v něm a v něm se spojují.“ Měl jsem na základě dříve provozovaných jógických praktik představu o tom, jak bych měl postupovat, abych do jisté míry ovlivnil srdeční tep. Pokus se zdařil. Poprvé v mém životě. Ihned se dostavil mně dosud neznámý stav. Zachytil mne intenzivní pocit nenormální bdělosti. Současně s tímto pocitem ustoupil před mým zrakem kus nočního nebe. Podobalo se to počátku hry laterny magiky, jakoby se ten kousek nebe odděloval od atmosféry a posunoval se do dalších nezměřitelných hlubin prostoru, náhle to už nebylo žádné pozadí, a přitom jsem si s údivem uvědomil, že jsme během života, a dokonce i ve snu – vždy stále obklopeni pozadími – azurově modrým vzduchem nebo ovzduším, plným výparů – zdmi libovolné formy – a nikdy si to neuvědomujeme. V té kulaté díře ve vzduchu stál geometrický znak: neviděl jsem jej tak, jak zříme věci v běžném životě, to je z dálky nebo ze strany, ať už to zní sebepodivněji, mohl jsem na něj pohlížet současně ze všech stran, jakoby mé vnitřní oko nepředstavovalo čočku, ale do jisté míry kruh, opsaný kolem tohoto vizionářského obrazu. Odtud též ten nový dojem, že zde chybí jakékoliv pozadí. Geometrický znak představoval tzv. „In hoc signo vincas“ (V tomto znamení zvítězíš), totiž kříž, stojící na velkém latinském písmeni H. Zíral jsem na to znamení s chladným a jakoby nevzrušitelným srdcem: nebylo ve mně ani stopy po sebepřečňování nebo po něčem podobném. To bylo ostatně velmi přirozené, neboť již tehdy jsem měl málo pochopení pro extatické stavy. Po chvíli se mi zjevily ještě další geometrické znaky. Chápal jsem je jako první stránky slabikáře zření. Domů jsem si přinesl jako trvalý zisk přesné vědění o tom, jak napříště zařadit, abych znovu dosáhl vnitřního zření: ovlivnit srdeční tep, přimět se k větší bdělosti, zaměřit paralelně osy očí tím, že se budu soustředěně dívat do největší dálky atd. Ale podobných receptů by ani nebylo třeba, postačilo by toliko znovu myslet na onu událost na lavičce u Vltavy a před mým zrakem by se nanovo vykouzlily vzdušné obrazy. Netrvalo to též dlouho, než se dostavily pestré a barvami hřící vize, nadané nepopsatelně krásnou září a nevýslovnou živostí. Byly mi útěchou v mnoha těžkých chvílích. Nikdy jsem přitom neupadl do blouznění nebo podobných stavů vědomí, jež leží pod prahem normálního bdělého stavu. Vize, které mám na mysli, nepodléhají naší libovůli. Vznikají podle úradku vůle, kterou nesmíme pokoušet, ačkoliv tu jde jistě o naši vůli a ne o zjevení cizí moci, „Boha“, nebo jak bychom to mohli nazývat. Tato schopnost vidění je první příčinou toho, že jsem se stal spisovatelem. Vnější povod, o němž jsem hovořil na počátku, toliko uvedl hodinový stroj do pohybu. Nápady, které mne vedly k tomu, abych psal fantastické historky, byly zpočátku vyvolány obrazy, situacemi nebo postavami, které jsem stále zřel v podobě vize; to vše vytvářelo jádra, na něž jsem navíjel své novely. Abych to řekl krátce: naučil jsem se obraznému myšlení. O tom, že jsem měl často vidění, udílející mi symbolicky nebo zjevně varování, rady či poučení, se zmiňuji jen mimochodem.

Zcela pozoruhodnou vizi jsem měl jednoho dne na podzim roku 1915. Na ni navazuje událost, která – pokud za ní není jedna z nejneslýchanějších náhod, ke kterým kdy došlo – stejně otevírá perspektivy nejneobvyklejšího rázu. Právě jsem hloubal nad tím, co je asi nejhlubší příčinou ohavné světové války, když tu náhle jsem pocítil příchod osvěžujícího stavu nadbdělosti, který se u mne dostavuje sám od sebe pokaždé, kdykoliv mám zažít něco mimořádného. Hned nato jsem zřel zjevení muže mně neznámé rasy: byl velmi veliký a štíhlý. Následujícím způsobem jsem ho popsal v novele „Cvrččí hra“, kterou jsem později zveřejnil v *Simplicissimu* a ve svazku novel „Netopýři“: šest stop vysoký, nápadně štíhlý, bezvousý, třeptal se olivově

zeleným zbarvením; oči seděly zešikma a nepřírozně daleko od sebe. Rty, podobně jako kůže obličejů, byly zcela hladké, jakoby z porculánu, ostré jako nůž, pronikavě rudé a tak silně zahnuté, zvláště u koutků, jakoby je zkřivil nelitostný strnulý úsměšek, takže vyhlížely jako namalované. Na hlavě zvláštní červená čepice. Než došlo k vizi, kladl jsem si v nitru otázku, co je asi nejhlubší příčinou války. Zdálo se mi, že vize představuje symbolickou odpověď: asijská okultistická totiž předpokládají existenci tibetsko-čínské sekty, jejíž jméno je Dugpas, kterou nutně musíme pokládat za přímý nástroj ničivých ďábelských sil ve vesmíru. Usedl jsem tedy a napsal novelu „Cvrččí hra“, v níž jsem vylíčil okultní příčinu války. Vedlejší scénické proměny, které jsou v ní obsaženy, jsem rovněž zbudoval na vizích, které následovaly ihned za viděním onoho muže. Rámec vyprávění jsem vykonstruoval na základě volné fantasmie. Novela vyšla v *Simplicissimu*; za několik týdnů poté jsem dostal dopis od mně neznámého malíře z Vratislavy, myslím, že se jmenoval Höcker. Ten pán mi napsal zhruba toto: „Musím předeslat, že jsem zcela zdravý člověk, který nikdy netrpěl halucinacemi nebo jinými nenormálními stavy. Včera jsem seděl ve svém ateliéru u stolu a pracoval. Náhle jsem zaslechl hřmot, jakoby zpíval kus kovu. Otočil jsem se a spatřil stát v místnosti vysokého člověka mně neznámé rasy, s červenou čepicí na hlavě. Ten muž držel jakousi ze dvou ramen sestávající ladičku, kterou vyluzoval zmíněný hřmot. Ve středu ladičky se nacházela palička! Hned nato se ze země vyrojilo nesmírné množství vzájemně se drásajícího velikého hmyzu, jehož svištěcí křídla stupňovala hluk až k nesnesitelnosti. Ihned, jakmile halucinace přestala, vzal jsem rudku a nakreslil viděné. Hned potom jsem vyšel na čerstvý vzduch.“

Procházel jsem právě kolem novinového stánku a nevysvětlitelně k tomu puzen (nemám totiž ten list rád), požádal jsem o *Simplicissima*. Když mi ho prodavačka podala, řekl jsem pod vlivem stejně nepochopitelného rozhodnutí: „Toto číslo ne, prosím si předcházející!“ Po návratu domů jsem v něm listoval a ke svému nekonečnému údivu jsem četl ve Vaší povídce „Cvrččí hra“ téměř navlas to samé, co jsem sám před hodinou zažil, totiž o muži s červenou čepicí, navzájem se drásajícím hmyzu atd. Poradte mi, prosím, jak tuto věc vyložit. Podepsán: Höcker.

Znovu jsem přečetl dopis, pak jsem ho odložil a rozzlobeně jsem si řekl: Zase jeden z těch, co se chtějí dělat zajímavými. Ten člověk to přirozeně dříve četl v *Simplicissimu* a teď mi chce vyprávět, že všechno, co zřel ve své vizi, byla předtucha. Abych to mohl porovnat, vzal jsem k ruce sešit *Simplicissima* a četl paralelní místo. Prudce jsem se ulekl, když jsem četl: Dugba (totiž muž s červenou čepicí) držel proti slunci skleněný hranol (tedy žádnou ladičku!) atd. Popadl jsem se za hlavu: vždyť já sám jsem přece dříve, než jsem napsal tuto povídku, viděl ve své vizi, že Dugba držel v ruce ladičku, přesně tak, jak to stojí v Höckerově dopisu. Jak to, že tu v *Simplicissimu* se jedná o hranolu? Hned na to jsem si vzpomněl, že jsem první rukopis vypiloval a ještě jednou načisto opsal, než jsem jej odeslal redakci. Tak jsem totiž zvyklý; a při té příležitosti jsem zaměnil ladičku za hranol. Celý vzrušený jsem hrabal v zásuvce, až jsem konečně našel první náčrt vyprávění. Správně tam stálo: *ladička*! Kromě mne nikdo ten hrubý náčrt nikdy neviděl! Též by jej nedokázal rozluštit, protože byl napsán ve zkratkách a číst jsem jej mohl jen já.

Nebylo tedy důvodu pochybovat o tom, že jistý pan Höcker měl stejnou vizi jako já, i když o několik týdnů později. Leda, že by se jednalo o zásah přímo neslychané náhody! Podobné vysvětlení by však bylo tím nejkřečovitějším, jaké by kdo mohl vykonstruovat. Co říci na vysvětlenou tohoto příběhu? Tápu v temnotách. Působení na dálku po několika týdnech? Jež by vycházelo ze mne? Nesmysl!

Vím, že někteří okultisté by řekli, že jsem v důsledku sepsání zmíněné novely vryl do kroniky Akašy (mozek vesmíru) obraz, který se náhle zjevil panu Höckerovi. podobný výklad však trpí velkými mezerami. Neodůvodňuje nám, proč pan Höcker proti své vůli zakoupil sešit *Simplicissima*. Spiritisté by řekli, že byl ovlivněn duchy – ! A vlastně ano! Theosofové by tvrdili: Dugpa, kterého jsem viděl, prý skutečně existuje jako samostatná bytost a je prý jedním z těch, kdo způsobili válku. Dobrá, dostavil se jako odpověď na moji vnitřní otázku. Proč se ale pak zjevil také panu Höckerovi, který se přece po ničem neptal? *Toto vše je nevysvětlitelné.*